

Sociální služby pro seniory

Dotazníkové šetření realizované v obcích SO ORP Prachatice
v období březen – duben 2023

Zuzana Moštková
16.4.2023

A) Procesní stránka

Dotazník byl vytvořen a rozeslán prostřednictvím on-line nástroje Google Forms na počátku března 2023 (cca polovina obcí daného ORP), z e-mailové adresy obsahující odkaz na dotazník pak 4. dubna 2023 (druhá polovina obcí, které byly při prvním rozeslání opomenuty – pozn. toto „dělení“ na přibližné poloviny se nevztahuje k dělení níže.)

Členky pracovní skupiny, které šetření realizovaly:

Mgr. Zuzana Moštková

Mgr. Bc. Lenka Dušková

SO ORP Prachatice zahrnuje 44 obcí, z nichž 5 má status města, 3 obce jsou městyse. Okresní město Prachatice je obcí s rozšířenou působností, dále jsou v daném ORP 2 obce s pověřeným obecním úřadem: Volary a Netolice.

Obesláno bylo všech 44 obcí, jež spadají do SO ORP Prachatice, rozděleny byly do dvou bloků (mezi pověřené členky PS):

Název obce	Dotazník zodpovězen
Chvalovice	Ano
Kratušín	
Křišťanov	Ano
Ktiš	Ano
Laziště	
Lenora	Ano
Lhenice	
Lipovice	Ano
Lužice	Ano
Mahouš	Ano
Malovice	Ano
Mičovice	Ano
Nebahovy	
Netolice	Ano
Pěčnov	
Radhostice	
Stožec	Ano
Strunkovice nad Blanicí	Ano
Tvrzice	
Újezdec	Ano

Volary	Ano
Zábrdí	Ano
Žernovice	Ano

Tabulka 1: Blok obcí č. 1

Název obce	Dotazník zodpovězen
Babice	
Bohunice	
Budkov	
Bušanovice	
Drslavice	
Dub	
Dvory	
Hracholusky	
Husinec	Ano
Chlumany	
Chroboly	
Němčice	
Nová Pec	
Olšovice	
Prachatice	Ano
Těšovice	
Vitějovice	Ano
Vlachovo Březí	Ano
Záblatí	Ano
Zbytiny	
Želna	Ano

Tabulka 2: Blok obcí č. 2

Z prvního bloku 23 obcí dotazník zodpovělo 16 obcí, tedy 70 %. Ze zbylých 21 obcí (blok č. 2) odpovědělo 6 obcí, tedy 29 %. **Celková návratnost dotazníků v SO ORP Prachatice činí 50 %.**

Pozn.: Procentuální údaje a další data uváděná v dalším textu budou vždy počítána jen ze zodpovězených dotazníků, tzn. z odpovědí 21 obcí, které dotazník vyplnily (nikoliv z plného počtu obcí v SO ORP Prachatice).

Dotazník obsahoval celkem 21 otázek:

1. Jméno obce, za kterou tento dotazník vyplňujete:
2. Vaše pracovní pozice / funkce:
3. Máte přibližnou představu o počtu seniorů ve Vaší obci, kteří potřebují pomoc druhé osoby s jednou nebo více následujících oblastí: stravování, péče o vlastní osobu (hygiena, oblékání), zdravotní péče (nelékařská)?
4. Pokud jste u předchozí otázky odpověděli "Ano", uveďte prosím přibližný počet těchto seniorů: *(Nepovinná otázka.)*
5. Mapujete aktivně situaci jednotlivých seniorů ve Vaší obci?
6. Pokud jste u předchozí otázky odpověděli "Ano", popište prosím, jakými způsoby, případně jak často, toto mapování provádíte: *(Nepovinná otázka.)*
7. Na koho se obracíte / s kým spolupracujete, pokud potřebujete zajistit sociální službu / pomoc druhé osoby pro konkrétního seniora s dosud nekompenzovanou potřebou pomoci? *(Nepovinná otázka.)*
8. Níže jsou uvedeny oblasti zahrnující základní životní potřeby, v nichž mohou senioři – na základě svého zdravotního stavu či sociální situace – potřebovat pomoc druhé osoby. Zaškrtněte prosím oblasti, ve kterých senioři a/nebo jejich blízcí ve Vaší obci nejčastěji poptávají pomoc:
9. Informujete seniory ve Vaší obci o konkrétních možnostech získání pomoci při zvládnutí základních životních potřeb?
10. Pokud ano, jakým způsobem jim tyto informace zprostředkováváte? *(Nepovinná otázka.)*
11. Na základě konkrétní situace ve Vaší lokalitě, odkazujete seniory s potřebou pomoci druhé osoby a jejich blízké spíše na:
12. Odkazujete seniory či jejich blízké poptávající pomoc na konkrétní sociální služby působící ve Vaší lokalitě?
13. Zprostředkováváte či dopomáháte s komunikací či přímo kontraktem mezi seniorem a konkrétní sociální službou?
14. Zaškrtněte prosím druhy sociálních služeb, které působí (tzn. nemusí zde mít sídlo ani kamennou pobočku) ve Vaší lokalitě:
15. Zvládají tyto služby ve Vaší lokalitě uspokojovat poptávku?
16. Pokud jste v předchozí otázce odpověděli "Ne", máte přibližnou představu o počtu odmítnutých / neuspokojených žadatelů o sociální službu pocházejících z Vaší lokality? Pokud ano, uveďte prosím jejich přibližný počet: *(Nepovinná otázka.)*
17. Které z uvedených služeb nepůsobí ve Vaší lokalitě, ale jsou seniory či jejich blízkými poptávány?
18. Dokážete vyčíslit poptávku z předchozí otázky? Pokud ano, uveďte prosím aspoň přibližné číslo: *(Nepovinná otázka.)*
19. Působí ve Vaší obci tzv. neformální pečující? *(Nejčastěji se jedná o rodinné příslušníky nebo blízké osoby, které o seniory "bezplatně" pečují.)*
20. Pokud jste v předchozí otázce odpověděli "Ano", z Vaší zkušenosti se jedná nejčastěji o: *(Nepovinná otázka.)*
21. Děkujeme za zodpovězení uvedených otázek, Vaše odpovědi přispějí k efektivnějšímu plánování sociálních služeb pro seniory v Jihočeském kraji. Máte ještě nějaké další poznatky, které byste k této problematice rádi uvedli? *(Pokud ano, napište je prosím níže či přímo kontaktujte člena pracovní skupiny pro seniory, který Vás s tímto dotazníkem oslovil.)*

Zahrnuty byly otázky otevřené i otázky s výběrem z předem daných možností (vč. multi-výběru) – tyto však umožňovaly prostor k dalšímu vyjádření pro případ, že by předdefinované odpovědi nebyly

v konkrétních případech vyhovující. Cílem této otevřenosti v možnostech odpovídání bylo ponechání dostatečného prostoru pro vyjádření specifičnosti situací jednotlivých obcí.

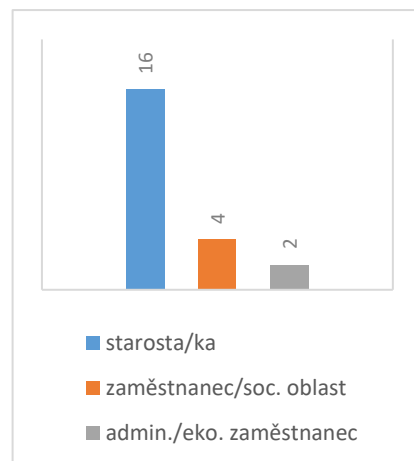
B) Vyhodnocení odpovědí

Vícečetné odpovědi obdržely všechny otázky v dotazníku, vyjma otázky č. 16 a závěrečné otázky č. 21, k níž bylo obdrženo jedno vyjádření (viz níže).

1. Jméno obce, za kterou tento dotazník vyplňujete:
viz Tabulka 1, Tabulka 2

2. Vaše pracovní pozice / funkce:

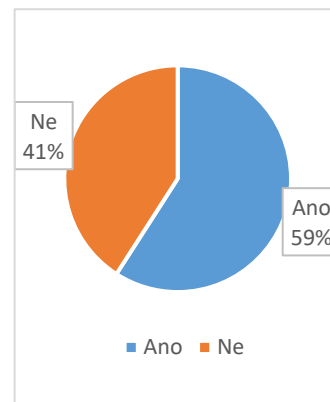
V 73 % dotazník vyplňoval přímo starosta / starostka či místostarostka obce, v případě měst Prachatice, Volary, Netolice pak zaměstnanci (do této skupiny ještě spadají Strunkovice nad Blanicí), jejichž pracovní náplň má minimálně přesah do sociální oblasti. V minimálním počtu případů se pak jednalo o administrativní či ekonomické zaměstnance (celkem 2).

Obrázek 1: Odpovědi k otázce č. 2

3. Máte přibližnou představu o počtu seniorů ve Vaší obci, kteří potřebují pomoc druhé osoby s jednou nebo více následujících oblastí: stravování, péče o vlastní osobu (hygiena, oblékání), zdravotní péče (nelékařská)?

13 obcí deklarovalo, že má představu o počtu seniorů, kteří potřebují pomoc jiné fyzické osoby v některé z oblastí zvládnání základních životních potřeb.

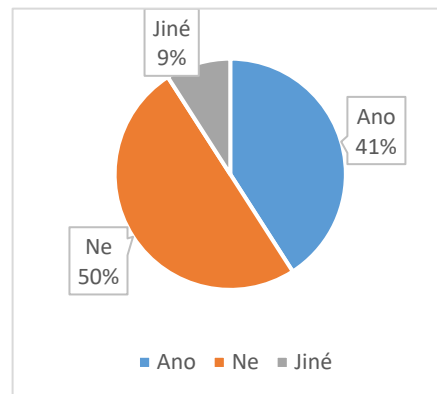
Obrázek 2: Odpovědi k otázce č. 3

4. Pokud jste u předchozí otázky odpověděli "Ano", uveďte prosím přibližný počet těchto seniorů: (Nepovinná otázka.)

10 menších obcí uvedlo počty seniorů s potřebou pomoci jiné fyzické osoby v řádech jednotek, Strunkovice nad Blaníci a Záblatí pak počty v řádech nižších desítek. V případě města Prachatic v kontextu jeho dalších odpovědí dostáváme údaj, že z osob ve věku 65+, které tvoří 21 % populace města potřebuje pomoc / podporu / péči cca 1 500 seniorů.

5. Mapujete aktivně situaci jednotlivých seniorů ve Vaší obci?

9 obcí aktivně mapuje situaci jednotlivých seniorů, 11 obcí nikoliv. Jako příklad dobré praxe lze uvést spolupráci města Vlachovo Březí s ve městě působícími spolky Senioři ČR a Svaz invalidů, jejich prostřednictvím získává podněty a informace týkající se místních seniorů.

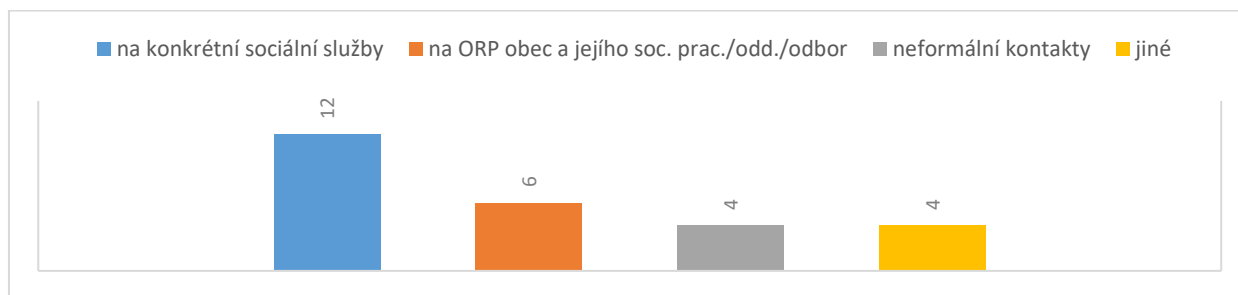
Obrázek 3: Odpovědi k otázce č. 5

6. Pokud jste u předchozí otázky odpověděli "Ano", popište prosím, jakými způsoby, případně jak často, toto mapování provádíte: (Nepovinná otázka.)

Jako nejčastější způsob mapování situace uváděli starostové a starostky osobní kontakt se seniory realizovaný buďto na denní bázi v rámci běžného sousedského styku se seniory nebo organizovaná setkání v pravidelně daných intervalech. Město Prachatic pak uvádí následující metody: KPSS, dotazníková šetření a ankety, SWOT analýzy, demografické studie.

7. Na koho se obracíte / s kým spolupracujete, pokud potřebujete zajistit sociální službu / pomoc druhé osoby pro konkrétního seniora s dosud nekompensovanou potřebou pomoci? (Nepovinná otázka.)

Respondenti dotazníkového šetření se v uvedených případech nejčastěji obrací na konkrétní sociální služby (12), méně často pak na ORP obec a jejího sociálního pracovníka / oddělení / odbor (6). Z nabízených odpovědí byla nejméně preferovaná možnost využití neformálních kontaktů (4), 2 obce pak ponechávají způsob řešení uvedené situace na rodině seniora.

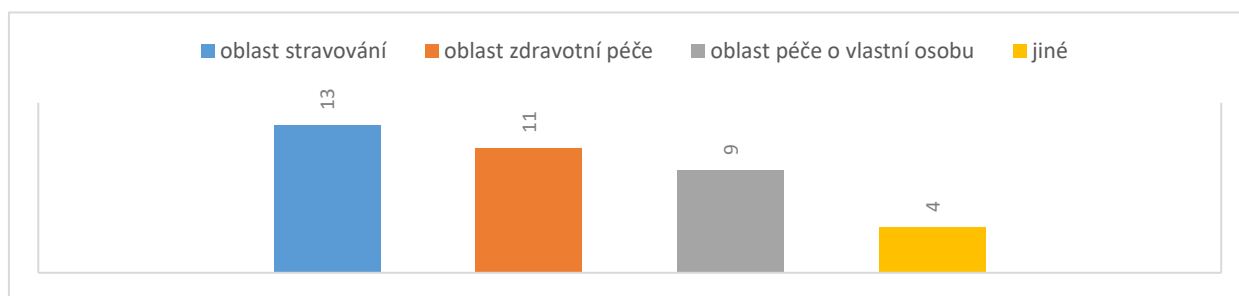
Obrázek 4: Odpovědi k otázce č. 7

8. Níže jsou uvedeny oblasti zahrnující základní životní potřeby, v nichž mohou senioři – na základě svého zdravotního stavu či sociální situace – potřebovat pomoc druhé osoby. Zaškrtněte prosím oblasti, ve kterých senioři a/nebo jejich blízcí ve Vaší obci nejčastěji poptávají pomoc:

Pro lepší porozumění otázce bylo 10 okruhů zvládnání základních životních potřeb do 3 laicky srozumitelných kategorií:

1. oblast stravování
2. oblast zdravotní péče (nelékařské)
3. oblast péče o vlastní osobu a její okolí

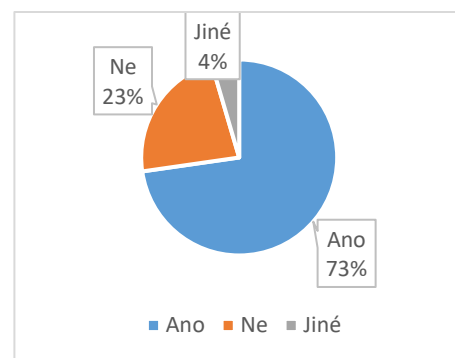
Nikoliv překvapivě byla nejpreferovanější pomoc v oblasti stravování (13), následovala nelékařská zdravotní péče (pečovatelské / ošetrovatelské úkony) (11), pomoc v oblasti péče o vlastní osobu a její okolí byla zvolena 9krát.

Obrázek 5: Odpovědi k otázce č. 8

9. Informujete seniory ve Vaší obci o konkrétních možnostech získání pomoci při zvládnání základních životních potřeb?

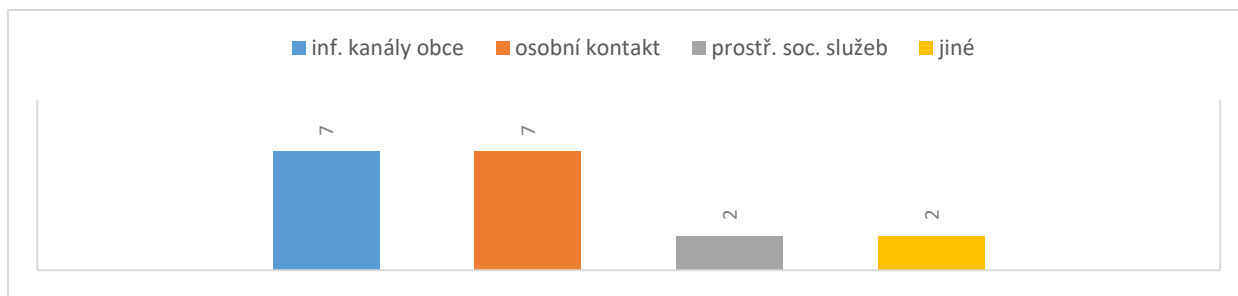
16 obcí poskytuje seniorům konkrétní informace, 5 obcí nikoliv. Obec Záblatí pak volí individuální způsob předávání informací, dle situace toho kterého seniora.

Obrázek 6: Odpovědi k otázce č. 9

10. Pokud ano, jakým způsobem jim tyto informace zprostředkováváte? (Nepovinná otázka.)

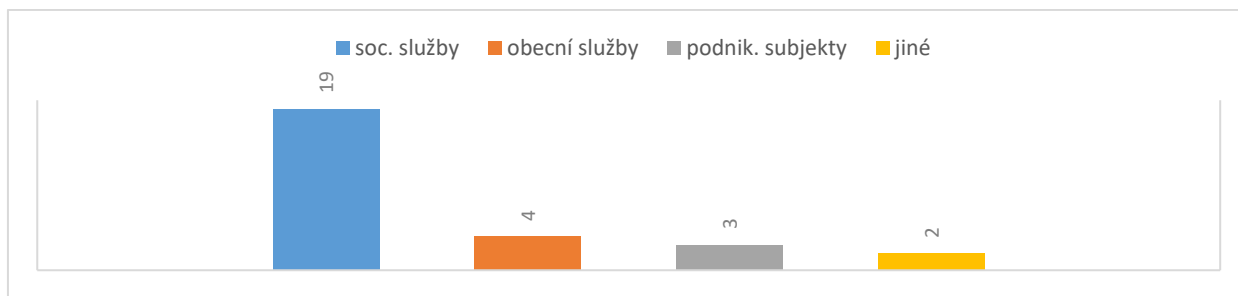
Vyrovnané skóre co do četnosti odpovědí měly následující způsoby předávání informací: a) prostřednictvím oficiálních informačních kanálů obce (Zpravodaje, úřední desky, obecní nástěnky, obecní SMS) a b) osobní kontakt se seniory vč. organizovaných setkávání – oba tyto způsoby byly uvedeny 7krát. 5 obcí pak volí cestu předávání informací pomocí dalších zainteresovaných subjektů: pečovatelské služby, zájmové spolky a organizované besedy a přednášky.

Obrázek 7: Odpovědi k otázce č. 10

11. Na základě konkrétní situace ve Vaší lokalitě, odkazujete seniory s potřebou pomoci druhé osoby a jejich blízké spíše na:

Zdaleka nejčastěji jsou senioři odkazováni na poptání pomoci u sociálních služeb (19), méně často je jim pak nabídnuto řešení jejich situace prostřednictvím obecních služeb (4) nebo podnikatelských subjektů, které nejsou sociální službou (3). Obec Ktiš uvádí, že v jejich lokalitě není žádný z uvedených typů služeb dostupný.

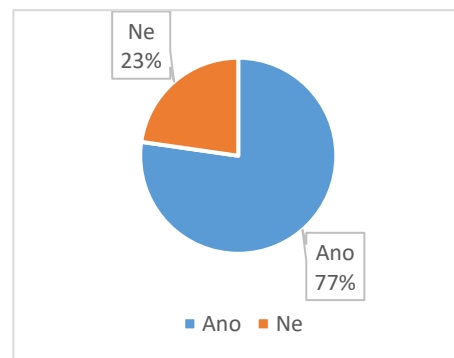

Obrázek 8: Odpovědi k otázce č. 11

12. Odkazujete seniory či jejich blízké poptávající pomoc na konkrétní sociální služby působící ve Vaší lokalitě?

17 obcí seniorům doporučuje konkrétní sociální služby, 5 obcí nikoliv (z odpovědí není zřejmé, zda neposkytují doporučení k řešení situace nebo pouze neodkazují na konkrétní sociální služby).

Obrázek 9: Odpovědi k otázce č. 12

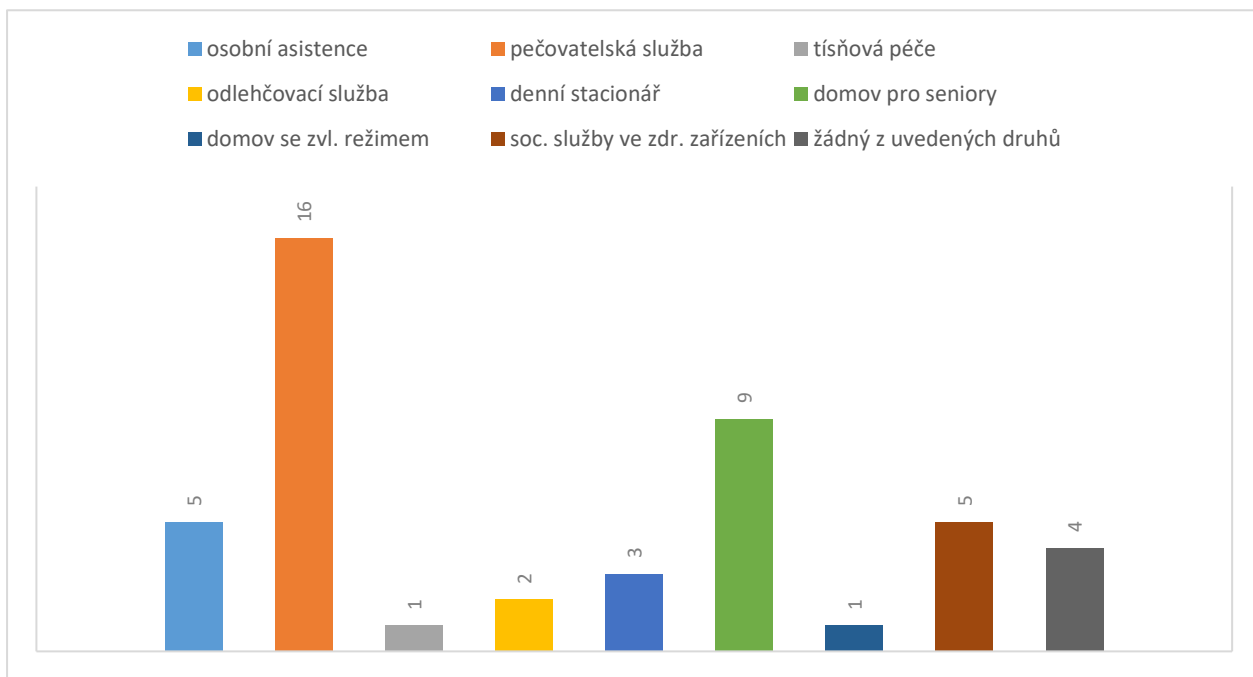

13. Zprostředkováváte či dopomáháte s komunikací či přímo kontraktem mezi seniorem a konkrétní sociální službou?

11 obcí se podílí na procesu nasmlouvání sociální služby, stejný počet obcí se nepodílí. Jako užitečný nástroj byla v 1 odpovědi zmíněna tzv. Mapa pomoci (vzhledem k cílové skupině, na kterou míří tento dotazník, se lze domnívat, že respondentka měla na mysli tzv. Mapu péče?).

14. Zaškrtněte prosím druhy sociálních služeb, které působí (tzn. nemusí zde mít sídlo ani kamennou pobočku) ve Vaší lokalitě:

Z četnosti označení působnosti jednotlivých druhů sociálních služeb vyplývá, že nejdostupnějším druhem sociální služby pro obyvatele obcí v SO ORP Prachatice je pečovatelská služba (16), dále domov pro seniory (9) a dále osobní asistence a sociální služby poskytované ve zdravotnických zařízeních ústavní péče (oba druhy byly zvoleny 5krát). 4 obce uvedly, že žádný z vyjmenovaných druhů sociálních služeb v jejich lokalitě nepůsobí).

Obrázek 10: Odpovědi k otázce č. 14

15. Zvládají tyto služby ve Vaší lokalitě uspokojovat poptávku?

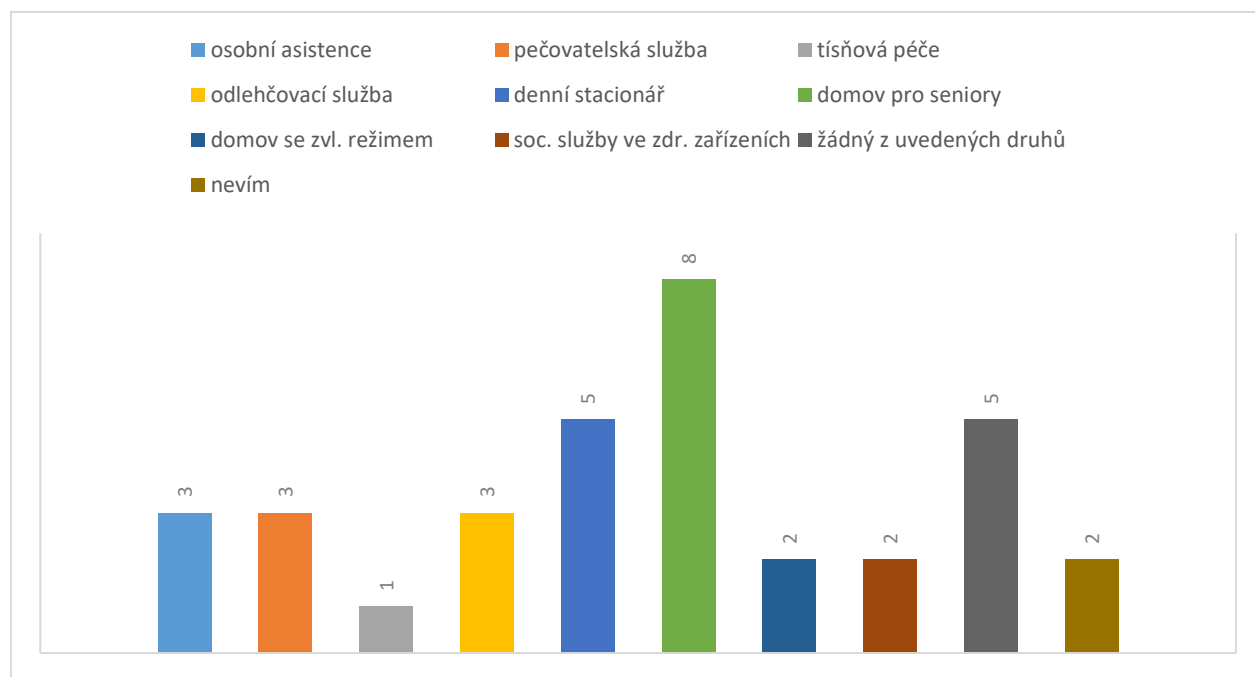
9 respondentů uvedlo, že v předchozí otázce uvedené druhy služeb dokáží uspokojovat poptávku, 13 odpovídajících adekvátnost poptávky a nabídky nedokáže posoudit.

16. Pokud jste v předchozí otázce odpověděli "Ne", máte přibližnou představu o počtu odmítnutých / neuspokojených žadatelů o sociální službu pocházejících z Vaší lokality? Pokud ano, uveďte prosím jejich přibližný počet: (Nepovinná otázka.)

S ohledem na to, že v předchozí otázce nikdo výslovně nevedl, že by dostupné sociální služby neuspokojovaly poptávku po nich, otázka č. 16 zůstala u všech respondentů bez odpovědi.

17. Které z uvedených služeb nepůsobí ve Vaší lokalitě, ale jsou seniory či jejich blízkými poptávány?

Nejpoptávanější jsou – dle mínění respondentů – domovy pro seniory (8) a denní stacionáře (5). Dalších 5 respondentů uvedlo, že žádný z uvedených druhů sociální služeb pro seniory, který by v jejich lokalitě nepůsobil, není poptáván. Jako vhodný, avšak v lokalitě nedostupný, způsob seniorského bydlení uvedlo město Vlachovo Březí např. KoDuS (tedy komunitní bydlení pro seniory s možností nasmlouvání terénní sociální služby).

Obrázek 11: Odpovědi k otázce č. 17

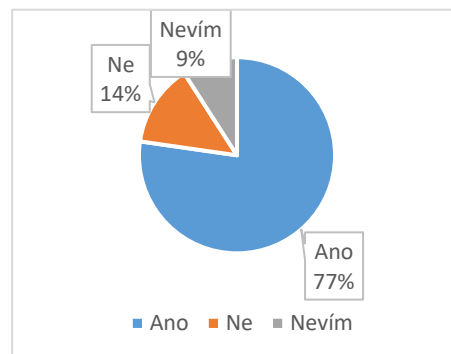
18. Dokážete vyčíslit poptávku z předchozí otázky? Pokud ano, uveďte prosím aspoň přibližné číslo: (Nepovinná otázka.)

Vyčíslená poptávka po v předchozí otázce uvedených druzích sociálních služeb je v řádech nižších jednotek. Vlachovo Březí realizovalo v roce 2014 šetření poptávky po komunitní bydlení pro seniory, zájem potvrdilo 51 osob seniorského věku. Město Prachatice, které v předchozí otázce uvedlo denní stacionář

jako poptávanou nedostupnou službu zde uvádí, že tato služba ve městě dříve působila, pro nezáměr byla zrušena a nyní poptávána zejména neformálními pečujícími.

19. Působí ve Vaší obci tzv. neformální pečující? (Nejčastěji se jedná o rodinné příslušníky nebo blízké osoby, které o seniora "bezplatně" pečují.)

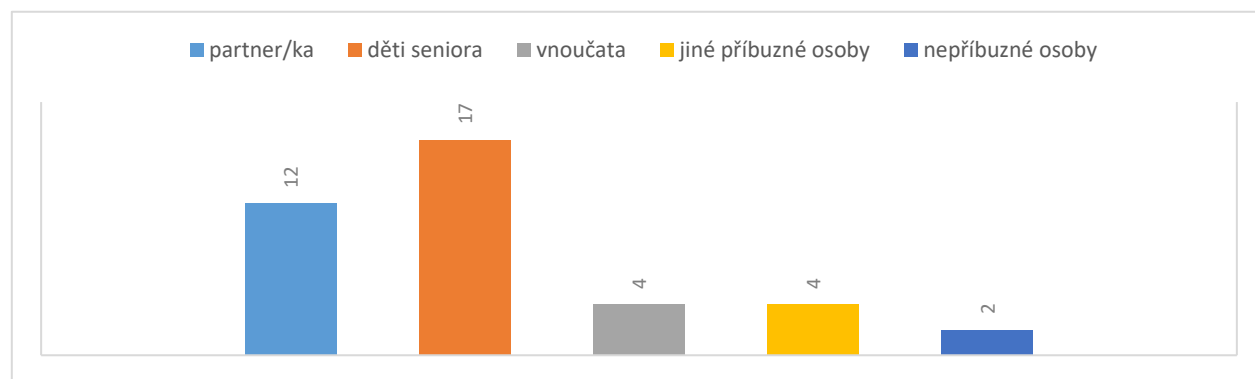
17 respondentů uvedlo, že v jejich obci se vyskytují neformální pečující, 2 respondenti neví a další 3 tuto možnost negovali.

Obrázek 12: Odpovědi k otázce č. 19

20. Pokud jste v předchozí otázce odpověděli "Ano", z Vaší zkušenosti se jedná nejčastěji o: (Nepovinná otázka.)

Jako nejčastější neformální pečující působí děti seniora (17), dále partnerka či partner (12), vnoučata a jiné příbuzné osoby (obě možnosti zvoleny 4krát) a nakonec nepřibuzné osoby (sousedé, známí apod.) (2). Z údajů v odpovědích vyplývá, že v mnoha případech o seniora pečuje více generací dané rodiny.

Obrázek 13: Odpovědi k otázce č. 20

21. Děkujeme za zodpovězení uvedených otázek, Vaše odpovědi přispějí k efektivnějšímu plánování sociálních služeb pro seniory v Jihočeském kraji. Máte ještě nějaké další poznatky, které byste k této problematice rádi uvedli? (Pokud ano, napište je prosím níže či přímo kontaktujte člena pracovní skupiny pro seniory, který Vás s tímto dotazníkem oslovil.)

Jelikož k poslední otázce uvedlo vyjádření pouze město Prachatice, odpověď zde dostane prostor v plném znění coby inspirativní příklad dobré praxe:

„Město Prachatice každoročně zpracovává Plán proseniorské politiky města Prachatice, hlásí se k soutěži Obec přátelská rodinám a seniorům, naplňuje Plán bezbariérových míst ve městě, Plní Plán zdraví, byl zrealizován audit zdraví a sociální oblasti v rámci agendy MA 21 - Zdravého města Prachatice, poprvé byl vytvořen Plán vyrovnávání příležitostí osob se zdravotním postižením města Prachatice.“

C) Shrnutí

Z obdržení odpovědí lze vyvodit, že většina obcí si udržuje přehled o situaci svých obyvatel seniorského věku. V případě malých obcí tak představitelé obce činí zejména na bázi běžného denního styku a toto přirozené setkávání využívají i při případném řešení nepříznivých sociálních situací jednotlivých seniorů (doporučení vhodné sociální služby, pomoc s kontraktováním, šíření informací apod.)

V SO ORP Prachatice jsou klienty nejčastěji nasmlouvány pečovatelské služby (v daném SO působí 2: Pohoda Netolice a Charita Vimperk). Pouze 3 respondenti se vyjádřili, že pečovatelská služba je pro jejich obyvatele nedostupná, ačkoliv je poptávána – jedná se o obce Stožec, Žernovice a Lužice.

Největší neuspokojená poptávka panuje po domovech pro seniory (uvedeno 8krát), ačkoliv v SO působí celkem 7 služeb tohoto druhu. Žádané jsou i denní stacionáře (5krát), tyto v SO vůbec zřízeny nejsou, reálný zájem o ně je však nejspíš sporný (viz vyjádření města Prachatice v otázce č. 18).

V situaci, kdy se seniorům nedaří nasmlouvat jakoukoliv vhodnou sociální službu, jež by jim poskytla pomoc při zvládnutí základních životních potřeb, je obec Mahouš a (ne)dostupnost terénních sociálních služeb zde by bylo vhodné prošetřit. Nedostatek dostupných kapacit pobytových sociálních služeb uvádí město Vlachovo Březí.

Z vyjádření respondentů nevyplývá, že by se některá z obcí v SO ORP Prachatice potýkala se zoufalou situací ohledně počtů seniorů s nekompenzovanou potřebou pomoci jiné fyzické osoby. Z dalších odpovědí lze usuzovat, že zejména v malých obcích žijí senioři často v rodinných domech spolu se svými potomky a jejich rodinami, a tito se v případě potřeby stávají neformálními pečujícími o daného seniora. Rodinnou a sousedskou pospolitost malých obcí pak v okresním městě Prachatice nahrazuje pestrá škála podpůrných programů a cílených přístupů zaměřených na seniorskou populaci.

